

95 320

95 320

с автографом

V.N. Karazin Kharkiv National University

00804928 1

00147.71/1091

Д-55

Анад. ч. ф. Сурмичев

95390

Міністерство Народної Освіти та Мистецтв.
Министерство Народнаго Просвѣщенія и Искусствъ.

28

До Ради Міністрів Української Держави

од Міністра Народної Освіти та Мистецтва

пояснююча записка до законопроекту про заснування
Української Академії Наук у Києві.

1360

Въ Совѣтъ Министровъ Украинской Державы

Министра Народнаго Просвѣщенія и Искусствъ

объяснительная записка къ законопроекту объ основаніи
Украинской Академіи Наукъ въ Кіевѣ.

БІБЛІОТЕКА НАУКОВОГО
ДРУКАРСТВА
№ 25320

ОБЩЕ
ПОДАРОК

ПРОВЕРЕНО
ДНБ 1945

Київ.

Друкарня Українського Наукового Товариства. Михайлівська вул. 18.
1918.

64 58.

Handwritten text, possibly a signature or name, written upside down.

Handwritten text at the top right, possibly a date or reference number.

Handwritten text, possibly a date or reference number.

1360

I.

Коли в Києві закладається Українська Академія Наук, то це викликається не самісінькими науковими інтересами. З цим звязуються міркування величезної національної та державно-економічної ваги. Вони приневолюють домагатись її здійснення не вважаючи на те, що країна перебуває в важкому фінансовому становищі та що в правительстві є сила інших турбот, які сполучуються з творінням державности.

Викликає Академію до життя з одного боку зріст та поглиблення національної свідомости українського громадянства, а з другого—необхідність швидко підняти виробливість та трудову міць українського народу та використати в як найвищій мірі природні виробливі сили України, в звязку з тим захитанням, яке внесла в наше життя всесвітня криза, що ми її переживаємо.

Українська національна самосвідомість давно вже була підійшла до питання про необхідність закласти Українську Академію Наук. В боротьбі за розвиток української мови та за визнання її серед культурного людства,—питання про її рівноправність у царині наукового думання та наукових шукань забирає видне місце. Діяльність Львівського Наукового Товариства імені Шевченка під остатні десятиріччя є найвидатніший вияв культурної праці українського громадянства в цім напрямку. І, разом з тим, оте Товариство своєю науковою працею, творчою силою, з нею звязаною—являлося могутнім і цінним елементом, як для зросту національної української культури, так і для всесвітнього її визнання. В гурті членів Львівського Товариства давно вже була виникла ідея, що треба закласти Українську Академію Наук, і виясува-

Созданіе Украинской Академіи Наукъ въ Кіевѣ вызывается не только научными интересами. Съ нимъ связаны соображенія огромнаго національнаго и государственно-экономическаго значенія. Они заставляютъ стремиться къ ея осуществленію, несмотря на тяжелое финансовое положеніе страны и на многочисленность у правительства другихъ заботъ, связанныхъ съ созданіемъ государственности.

Созданіе Академіи вызывается съ одной стороны ростомъ и углубленіемъ національнаго самосознанія украинскаго общества, а съ другой необходимостью быстро поднять производительность и силу человѣческаго труда украинскаго народа и использовать въ наибольшей степени естественныя производительныя силы Украины въ связи съ тѣмъ потрясеніемъ, какое внесено въ нашу жизнь переживаемымъ міровымъ кризисомъ.

Украинское національное самосознаніе уже давно подошло къ вопросу о необходимости созданія Украинской Академіи Наукъ. Въ борьбѣ за развитіе украинскаго языка и за его признаніе въ культурномъ челоуѣствѣ вопросъ о его равноправіи въ области научной мысли и научныхъ исканій занимаетъ видное мѣсто. Дѣятельность Львовскаго Научнаго Общества имени Шевченка за послѣднія десятилѣтія является наиболѣе крупнымъ проявленіемъ культурной работы украинскаго общества въ этомъ направленіи. И вмѣстѣ съ тѣмъ, это Общество своей научной работой, творческой силой съ ней связанной, явилось могучимъ и цѣннымъ элементомъ, какъ въ ростѣ національной украинской культуры, такъ и въ міровомъ ея признаніи. Въ средѣ членовъ Львовскаго Общества давно возникла идея о созданіи Украинской Академіи Наукъ и стало ясно то

лася тая вага, яку така Академія могла б мати для зміцнення та зросту української національної самосвідомості.

Наукове Товариство імені Шевченка намагалося й своєю діяльністю наблизитися до тих завдань, які виконує національна Академія Наук, ба в деяких ділянках наукової праці— воно з честю могло рівнятися до Академії інших націй, дарма, що воно надзвичайно бідне було на засоби, потрібні для академічного працювання.

Та обставини не дали закласти у Львові Українську Академію Наук.

Однак, ідея, що закласти Академію треба, не замерла, і, скоро обставини змінилися, знов тая ідея піднялася в гурті Київського Українського Наукового Товариства, яке 1917 року почало розроблювати проєкт заснування такої Академії.

Та раніш, ніж оці всі задуми Львівського та Київського українських наукових товариств набули конкретного виявлення, Міністерство Народної Освіти у травні 1918 року, заразісінко після зформування уряду Пана Гетьмана, взяло на себе почин до того, щоб оце національне та державне завдання здійснилося.

Міністерство Народної Освіти скликало Комісію, щоб вона виробила статут Академії та її штати, а до складу Комісії запрохано представників Львівського¹⁾ та Київського українських наукових товариств²⁾. Комісія розпо-

значеніє, какое такая Академія могла бы имѣть для упроченія и роста украинскаго національнаго самосознанія.

Научное Общество имени Шевченка стремилось и въ своей дѣятельности приблизиться къ задачамъ, исполняемымъ Национальной Академіей Наукъ и въ нѣкоторыхъ отдѣлахъ научной работы — въ изслѣдованіи украинскаго народа — съ честью выдерживало сравненіе съ Академіями другихъ націй, несмотря на то, что оно было чрезвычайно скудно снабжено необходимыми для академической работы средствами.

Но обстоятельства не позволили создать въ Львовѣ Украинскую Академію Наукъ.

Идея такого созданія однако не замерла и вновь поднялась при измѣнившихся обстоятельствахъ въ средѣ Киевскаго Украинскаго Научнаго Общества, которое въ 1917 году начало разрабатывать проєктъ созданія такой Академіи.

Прежде, чѣмъ эти предположенія Львовскаго и Киевскаго украинскихъ научныхъ обществъ получили болѣе конкретное выраженіе, Министерство Народнаго Просвѣщенія въ маѣ 1918 г., немедленно послѣ сформированія правительства Пана Гетьмана, взяло на себя починъ осуществленія этой національной и государственной задачи.

Министерствомъ Народнаго Просвѣщенія была образована Комиссія для выработки устава Академіи и ея штатовъ, въ составъ которой были приглашены представители Львовскаго¹⁾ и Киевскаго украинскихъ научныхъ обществъ²⁾. Комиссія начала

¹⁾ На жаль, представник Наукового Товариства імені Шевченка у Львові не мав змоги прибути на засідання Комісії.

²⁾ Склад Комісії: голова комісії—ординарний академик Російської Академії Наук Володимир Іванович Вернадський, члени: заслужений професор Харківського Університету Дмитро Іванович Багалій, заслужений професор Томського Університету, ординарний професор Сільсько-Господарського Відділу Політехнічного Інституту Микола Теофанович Кашенко, ординарний професор Ун-ту Св. Володимира Йосип Йосипович Косогов, ординарний професор Ун-ту Св. Во-

¹⁾ Къ сожалѣнію представитель Наукового Товариства імені Шевченка в Львові не могъ прибыть на засѣданія Комисіи.

²⁾ Составъ Комисіи: предсѣдатель Комисіи—ординарний академикъ Російской Академіи Наукъ Владимір Івановичъ Вернадскій, члени—заслуженный профессоръ Харьковского Университета Дмитрій Івановичъ Багалій, заслуженный профессоръ Томскаго Университета, ординарний профессоръ Сельско-Хозяйственного Отдѣленія Политехническаго Института Николай Феофановичъ Кашенко, ординарний профессоръ Державнаго Ун-та св. Владимира Іосифъ Іосифовичъ Ко-

чала свою діяльність 9 липня 1918 р. і скінчила її 17 вересня³⁾. Отож вироблений нею проект статуту та умови для відкриття діяльності Академії і подаються в цьому законопроекті на затвердження Раді Міністрів.

Володимира Богдан Олександрович Кистяківський, ординарний професор Лазаревського Інституту східних мов Агафангел Єфимович Кримський, заслужений професор Ун-ту Св. Володимира Григорій Григорович Павлуцький (представник Наукового Товариства у Києві), ректор Університету Св. Володимира Євген Васильович Спекторський, ординарний професор Ун-ту Св. Володимира Олександр Васильович Сперанський, ординарний професор Інституту Інженерів „Путей Сообщенія“ та Петроградського Політехнічного Інституту Степан Прокопович Тимошенко, екстра-ординарний професор Дніського Університету Євген Константинович Тимченко (представник Наукового Товариства у Києві), ординарний професор Київського, Українського Державного Ун-ту Михайло Іванович Туган-Барановський, заслужений ординарний професор Ун-ту Св. Володимира Павло Аполлонович Тутковський (представник Наукового Товариства у Києві), завідувачий сіттю досвідних полів та Центральною досвідною станцією Всеросійського Товариства Сахароварів Соломон Львович Франкфурт. Секретар Комісії В. Л. Модзалевський, помічник його В. К. Дем'яничук.

³⁾ За цей час Комісія мала 23 засідання. Окрім того, при Комісії склалися такі підкомісії: а) для організації Відділу Історично-Філологічного; вона мала всіх 7 засідань, б) Відділу Фізично-Математичних Наук—9 засідань; в) для організації Відділу Соціальних Наук—3 засідання; г) Антропологічна підкомісія—2 засідання; д) підкомісія для придбання друкарні—3 засідання. У підкомісіях, крім членів Комісії, брали участь: О. Г. Алешо, І. Т. Волянський, проф. Є. Ф. Вотчал, проф. Г. Н. Высоцкий, проф. О. С. Грушевський, проф. К. Є. Добровольський, проф. В. А. Косинський, проф. А. М. Лобода, проф. В. І. Лучицький, Н. А. Медзвєцький, М. М. Могилянський, В. Л. Модзалевський, А. З. Носов, проф. І. І. Огієнко, проф. А. В. Фомин, проф. М. П. Чубинський, проф. В. Г. Шапошников, проф. А. І. Ярошевич.

свою діяльність 9 іюля 1917 г. і закончила її 17 сентября³⁾. Выработанный ею проект устава и условия открытия деятельности Академии представляются в виде данного законопроекта на утверждение Рады Министров.

Соноговъ, ординарный профессор Державнаго Ун-та св. Владимира Богданъ Александровичъ Кистяковскій, ординарный профессоръ Лазаревскаго Института восточныхъ языковъ Агафангелъ Евфимовичъ Кримскій, заслуженный профессоръ Державнаго Ун-та св. Владимира Григорій Григорьевичъ Павлуцкій (представитель Науковаго Товариства в Киѣ), ректоръ Державнаго Ун-та св. Владимира Евгений Васильевичъ Спекторскій, ординарный профессоръ Державнаго Ун-та св. Владимира Александръ Владимировичъ Сперанскій, ординарный профессоръ Института Инженеровъ Путей Сообщенія и Петроградскаго Политехническаго Института Степанъ Прокофьевичъ Тимошенко, экстра-ординарный профессоръ Донскаго Ун-та Евгений Константиновичъ Тимченко (представитель Науковаго Товариства в Киѣ), ординарный профессоръ Украинскаго Державнаго Университета въ Киѣ Михаилъ Ивановичъ Туганъ-Барановскій, заслуженный ординарный профессоръ Державнаго Ун-та св. Владимира Павелъ Аполлоновичъ Тутковскій (представитель Науковаго Товариства въ Киѣ), заведующій съткою опытныхъ полей и Центральной опытной станціей Всеросійскаго Общества Сахароводчиковъ Соломонъ Львовичъ Франкфуртъ. Секрет. Комисіи—голова Архивно-Библиотечнаго Отдѣла Главнаго Управленія Искусства и Національной Культуры Вадимъ Львовичъ Модзалевскій, его помощникъ Василій Климентьевичъ Демьяничукъ.

³⁾ За это время Комиссія имѣла 23 засѣданія. Кромѣ того, при Комиссіи были образованы слѣдующія подкомиссіи: а) по организаціи отдѣленія Историко-Филологическаго—имѣла всего 7 засѣданій; б) по организаціи отдѣленія Физико-Математическихъ наукъ—9 засѣданій; в) по организаціи отдѣленія социальныхъ наукъ—3 засѣданія; г) Антропологическая подкомиссія—засѣданія; д) подкомиссія по приобрѣтенію типографіи—3 засѣданія. Въ подкомиссіяхъ, кромѣ членовъ Комиссіи, принимали участіе: О. Г. Алешо, И. Т. Волянскій, проф. Е. Ф. Вотчалъ, проф. Г. Н. Высоцкий, проф. А. С. Грушевскій, проф. К. Е. Добровольскій, проф. В. А. Косинскій, проф. А. М. Лобода, проф. В. И. Лучицкій, Н. А. Медзвѣцкій, Н. М. Могилянскій, В. Л. Модзалевскій, А. З. Носовъ, проф. И. И. Огієнко, проф. А. В. Фоминъ, проф. М. П. Чубинскій, проф. В. Г. Шапошниковъ, проф. А. И. Ярошевичъ.

II.

Вироблений Комісією статут Української Академії Наук надає їй організацію, що багато де в чому відрізняється від організації, звичайної для більшості академій, а поміж ними й від таких, які давніш були притягали до себе увагу українського громадянства, приміром академій австрійських земель та більшості слов'янських.

В будові та статуті Української Академії Наук найбільше виявляється вплив статуту і ладу Петербурської Академії—тільки до нього внесено численні, по суті важливі зміни, викликані особливостями того часу, що ми його переживаємо, потребами України і тим досвідом, який і мусить виявлятися, коли закладається новітня Академія Наук у XX столітті. Через те, лад Української Академії Наук має чималу одміну проти Петербурської Академії.

Головні особливості в організації Української Академії Наук зв'язуються з тим, що вона твориться в XX сторіччю під впливом рівночасної сили двох потоків, які викликають її до життя і з яких один—то національна самосвідомість українського громадянства, а другий—то неминучі заходи, щоб видобути з наслідків усесвітньої кризи.

З національного погляду давно вже була почувалася потреба мати на Україні такий найвищий орган наукової праці, який в особі своїх Академій мали інші слов'янські народи—у Петербурзі, Кракові, Загребі, Белграді, Софії. Коли б у Києві була втворилася така Академія, то тим неначе було б здобуто визнання рівноправної з іншими народами ваги за українською культурною працею в одному з найвищих виявів духовної діяльності людства—в науковій праці. В українському громадянстві вже давно була свідомість того, що в його гурті є доволі сил для виконання цієї праці і що сили ці не можуть бути швидко до купи зібрані в інших організаціях, які стоять по-за межами України, і через те оті сили не дають в усесвітній науковій праці людства всього того, що вони, згуртовані до купи,

Вироботанний Комісією устав Української Академії Наук придаєт ей організацію во многом отличную от той организации, какая обычна для большинства академий, в том числе и таких, которые раньше обращали на себя внимание украинского общества, напр. академий австрийских земель и большинства славянских.

В строении и уставе Украинской Академии Наук больше всего сказывается влияние устава и строя Петроградской Академии—однако в него внесены многочисленные и очень существенные изменения, вызванные особенностями переживаемого времени, потребностями Украины и тем опытом, который должен сказываться при создании новой Академии Наук в XX столетии. Поэтому, строй Украинской Академии Наук сильно отличается и от Петроградской Академии.

Главные особенности в организации Украинской Академии Наук связаны с тем, что она создается в XX веке под влиянием одновременного воздействия двух вызывающих ее к жизни течений—национального самосознания украинского общества и потребностей государственных мероприятий для выхода из последствий мирового кризиса.

С национальной точки зрения давно создавалась необходимость иметь на Украине такой же высший орган научной работы, какой имели в лице своих Академий другие славянские народы—в Петроград, Краков, Загреб, Белград, София. Созданием в Киеве такой Академии достигалось как бы признание равноправного с другими народами значения украинской культурной работы в одном из наиболее высоких проявлений духовной деятельности человечества—в научной работе. В украинском обществе уже давно создавалось, что в его среде есть достаточно сил для исполнения этой работы и что силы эти не могут быть быстро собраны в других, стоящих вне Украины, организациях и потому не дают в мировой научной работе человечества всего того, что они, собранные вместе,

повинні та й можуть дати. Разом з цим і українська культура не показує себе в усьвітньому життю відповідно до своєї внутрішньої сили та спромоги. Від цього має шкоду, як українська культура, так само й загальна наукова праця людства.

Шкода для всесвітньої наукової праці ще в більшій мірі виходить з того, що незадовольняється друге завдання, яке ставиться для кожної Академії Наук національного самосвідомістю її народу. Це завдання полягає в науковім досліджуванні народу, в данім разі — українського. Саме тоді, як за останніх років українська самосвідомість росла та ширшала, наукове поглиблення студій над українським народом не могло за нею встигнути. Не було на Україні такого дослідничого осередку для вивчення історії, побуту, фольклору, письменства, мови, мистецтва та музики, економічних умов життя, фізичної природи українського народу, щоб він був відповідав як сучасному рівневі наукових вимог, так і широкому обсягу паростей наукового знання, які підлягають науковому вивченню і які були б витворилися для досліджування геть усяких боків життя українського народу. Час минав; без вороття зникали й гинули численні познанки минулості й сучасності, яких не встигали зафіксувати нечисленні, розкидані, позбавлені необхідних для такої праці засобів, наукові робітники. До якої парини наукового знання, звязаного з українським народом, ми тепер не зазираємо, — скрізь ми побачимо величезне поле неторкнutoї наукової праці, відсутність необхідної для цього організації, розкиданість та випадковість зайнятих нею сил.

Очевидячки, тільки як закладеться Академія Наук, можемо ми мати сучасне могутнє знаряддя для того, аби посунути ції досліди, відбудувати знов у народній свідомості все те, що він творить своїм народнім життям, яке йде несвідомо.

Ця праця не тільки тим важлива, що вона дасть найміцніші та найглибші основи для національної само-

должны и могут дать. Съ этимъ вмѣстѣ и украинская культура не является представленной въ міровой жизни въ соотвѣтствіи съ ея внутренней силой и возможностями. Отъ этого терпѣть ущербъ какъ украинская культура, такъ и общая научная работа человечества.

Ущербъ для міровой научной работы прористекаетъ въ еще большей мѣрѣ отъ неудовлетворенія другой задачи, которая ставится всякой Академіи Наукъ національнымъ самосознаніемъ ея народа. Эта задача заключается въ научномъ изученіи народа, въ данномъ случаѣ украинскаго. Въ то самое время, какъ въ послѣдніе годы украинское національное самосознаніе росло и ширилось, за нимъ не могло поспѣвать научное проникновеніе въ изученіе украинскаго народа. Не было на Украинѣ такого центра для изученія історіи, быта, фольклора, письменности, языка, искусства и музыки, экономическихъ условій жизни, физической природы украинскаго народа, который бы отвѣчалъ какъ современному уровню научныхъ требованій, такъ и обширности подлежащихъ научному изученію отраслей научнаго знанія, на изученіи разныхъ сторонъ жизни украинскаго народасозданныхъ. Время шло; безвозвратно исчезали и пропадали многочисленныя черты прошлаго и настоящаго, которыхъ не успѣвали запечатлѣвать немногочисленные, разбросанные, лишенные необходимыхъ для такой работы средствъ, научные работники. Въ какую бы область научныхъ знаній, звязанныхъ съ украинскимъ народомъ, мы ни взглянемъ, всюду мы увидимъ огромное поле нетронутой научной работы и отсутствіе необходимой для этого організації, разбросанность и случайность занятыхъ ею силъ.

Очевидно, только съ созданіемъ Академіи Наукъ мы можемъ получить современное могучее орудіе для того, чтобы подвинуть эти изслѣдованія, возсоздать въ народномъ сознаніи все то, что творится безсознательно идущей народной жизнью.

Эта работа важна не только потому, что она дасть наиболѣе прочныя и глубокія основи для національнаго

свідомости. Вона важлива і через те, що ця праця кожнісінького живого народу мусить і може бути зроблена тільки *ним самим*. Коли він її виконує, то, роблячи своє національне діло, творить він і велике загально людське—бо він витворює *науковим самовивченням* новітні парости людського знання. Ніколи така праця над досліджуванням народу не може бути пороблена другими до тієї міри глибини та повности, якої вона досягає, коли він сам себе досліджує.

Це відноситься не тільки до народу—це відноситься і до других тісно з ним звязаних дослідів над заселеною ним країною, рідною йому природою. При безмежній різноманітності явищ, які неминуче треба обслідувати,—не можна вивчити її тільки звідкись з боку,—треба, щоб вона науково пізнавалася самою людністю, яка там живе.

Як що ми звернемо увагу на те, в якій мірі досліджено природу України, то ми побачимо, що тут перед нами відкривається мабуть чи не безмежне поле для досліду, яке давно вже вимагало міцніших знаряддів та центрів наукової праці, ніж ті, які витворила на території України її минула історія.

Такі—ті міркування, які, виходячи з національних потреб, приневолюють, щоб на території України витворилася Академія Наук. Очевидячки, ці міркування вимагають, щоб склалася Академія Наук велика, яка, своїми спромогами для наукової праці, була б перевищувала сили, що маються по тих вищих школах, наукових товариствах та інших таких осередках наукової роботи, які існують на Україні. В цім новім осередкові наукової праці повинні широко порозвиватися ті відділи, які присвячуються дослідам над українським народом та його територією. І, очевидна річ, міркування національного характеру кажуть не на довго відкладати заснування Української Академії Наук, бо вже й так багато часу втрачено.

самосознання. Она важна и потому, что эта работа каждого живого народа должна и может быть сделана только имь самим. Исполняя ее, онъ, дѣлая свое национальное дѣло, творитъ и великое общечеловѣческое,—ибо онъ создаетъ научнымъ самоизученіемъ новыя отрасли челоуѣческаго знанія. Никогда такая работа изученія народа не можетъ быть произведена другими въ той степени глубины и полноты, какой она достигаетъ при его самоизученіи.

Это относится не только къ народу—это относится и къ тѣсно связанному съ его изслѣдованіемъ изученію занятой имъ страны, родной ему природы. При безконечномъ разнообразіи подлежащихъ изслѣдованію ея проявленій нельзя изучать ее только со стороны—необходимо, чтобы она научно познавалась самимъ живущимъ на ней населеніемъ.

Если мы обратимъ вниманіе на степень изученности природы Украины, мы увидимъ, что здѣсь передъ нами открывается почти безконечное поле изслѣдованія, которое давно уже требовало болѣе мощныхъ орудій и центровъ научной работы, чѣмъ тѣ, которыя были созданы на территоріи Украины ея прошлой исторіей.

Таковы тѣ соображенія, которыя вызываютъ изъ національныхъ потребностей созданіе на территоріи Украины Академіи Наукъ. Очевидно, эти соображенія требуютъ созданія Академіи Наукъ большой, котораябы превышала по своимъ возможностямъ силы научной работы, имѣющіяся въ высшихъ школахъ, научныхъ обществахъ и другихъ такихъ центрахъ научной работы, существующихъ на Украинѣ. Въ этомъ новомъ центрѣ научной работы должны быть широко развиты отдѣлы, посвященные изученію украинскаго народа и его территоріи. И очевидно соображенія національнаго характера заставляютъ не откладывать надолго созданіе Украинской Академіи Наукъ, ибо уже и такъ много времени пропущено.

III.

Та швидко закласти настільки міцно обставлену Академію Наук треба і через міркування ще инакшого ладу.

Україна, разом з усіма иншими краями, перебуває наслідки од найбільшого всесвітнього захитання, яке звязується з іще не прикінченою війною. Їй доводиться на-ново будувати своє занепорядковане господарство, відновляти вартости, які були загинули, творити їх знов як-найшвидче та й як найчисленнійше. Це завдання стоїть геть перед усією людськістю. Отже ж ясно кожному, що коли темп утворення вартостей йтиме й після війни тим самим розміром, яким він відбувався перед війною, то в такім разі людськість цілими поколіннями не вичунає од наслідків наробленого нею лиха та руїни. Очевидно, темп відновлення мусить іти не тим способом тай повинен надзвичайно підвищитися.

Це завдання стоїть перед усією людськістю й перед кожною її частиною з'особна.

Стоїть воно в усій своїй силі і в усьому своєму розмірі й перед Україною.

Однією з найнеобхідніших умов для її розв'язання—має бути тая, щоб піднялася *наукова творчість* та щоб держава *науково з'організувала* наукову дослідчу працю.

Ніколи ще це завдання не стояло в таким розмірах і в такій негайности перед державною владою, як тепер.

Одним з наймогутніших знаряддів для такої державної праці являється, за наших часів, творіння Академій Наук. Немає жадного сумніву, що одним споміж наслідків того часу, який ми переживаємо, буде по всіх країнах міцніша державна допомога науковому досліджуванню, і треба чекати, що де можна буде, позакладаються нові огнища для наукової дослідчої праці, які зможуть швидко підняти витворення нових вартостей із безмежного своїми спромогами їхнього запасу в природі.

Но быстрое создание столь же мощно обставленной Академии Наук вызывается соображениями и иного порядка.

Украина, вмѣстѣ со всѣми другими странами, переживаетъ послѣдствія величайшаго мірового потрясенія, связаннаго съ еще неоконченной войной. Ей приходится возсоздавать разстроенное хозяйство, возстановлять погибшія цѣнности, созидать ихъ вновь возможно быстро и въ самомъ большемъ количествѣ. Эта задача стоитъ передъ всѣмъ человѣчествомъ. Ясно для всякаго, что если темпъ созданія цѣнностей будетъ происходить и послѣ войны въ томъ же самомъ размѣрѣ, въ какомъ онъ происходилъ до войны, то человѣчество поколѣніями не оправится отъ послѣдствій созданнаго имъ несчастія и разоренія. Очевидно, темпъ возсозданія долженъ идти инымъ путемъ и долженъ быть чрезвычайно поднятъ.

Эта задача стоитъ передъ всѣмъ человѣчествомъ и передъ каждой его частью въ отдѣльности.

Стоитъ она во всемъ ея значеніи и во всей своей величинѣ и передъ Украиной.

Однимъ изъ самыхъ необходимыхъ условій ея разрѣшенія является *поднятіе научнаго творчества и научная организація* государствомъ научной изслѣдовательской работы.

Никогда еще эта задача не стояла въ такихъ размѣрахъ и въ такой неотложности передъ государственной властью, какъ теперь.

Однимъ изъ самыхъ могучихъ орудій такой государственной работы является въ наше время создание академій наукъ. Нѣтъ никакого сомнѣнія, что однимъ изъ послѣдствій переживаемаго времени будетъ во всѣхъ странахъ усиленіе государственной помощи научному изслѣдованію, и надо ждать, что, гдѣ можно, будутъ созданы новые очаги научной изслѣдовательской работы, которые смогутъ быстро поднять созданіе новыхъ цѣнностей изъ безконечнаго по возможностямъ запаса ихъ въ природѣ.

Поширення старих Академій та закладання новітніх являється через те одним з чергових завдань нашого часу скрізь, а на Україні з'окрема.

На Україні, взагалі дуже бідній на осередки наукової праці, неодмінно треба, вже виходячи і з цих міркувань, окрім вище показаних міркувань національних, закласти нову Академію Наук.

Очевидно, що вважаючи на ці потреби, Академія Наук повинна для виконання завдань, що на ній лежать, бути великою установою, міцнішою для наукової праці, ніж осередки наукової праці, які вже існують на Україні. Тільки велика Академія Наук, наділена усіма знаряддями для наукової роботи ХХ століття, зможе поробити ту працю, що їй ставлять часи, які ми переживаємо.

Але, крім того, в її організації повинні бути такі особливості, які б дозволяли направляти наукову роботу на підвищення виробливості людської праці, на кращу її організацію і на дослідження та використання природних виробних сил держави.

Безперечно, вся структура новітньої Академії, те нове і ті особливості, які внесено в її організування, викликаються цими вимогами національного та державно-економічного характеру. Міністерство увесь час мало їх на оці.

Однак, воно разом з цим вважало необхідним ні в чому не порушувати основні риси будови всіх Академій Наук, які стоять на порівні сучасних вимог: їхнього суворо-наукового характеру, вільного від будь-яких впливів на наукову працю. Жаднісінькі міркування національного, політичного, або релігійного характеру не можуть і не повинні обмежувати вільність та повноту наукового досліджу.

Расширение старых академий и создание новых является, благодаря этому, одной из очередных задач нашего времени вездѣ и на Украинѣ въ частности.

На Украинѣ, вообще очень бѣдной центрами научной работы, должна быть уже въ виду этихъ соображеній, помимо указанныхъ выше національныхъ, создана новая Академія Наукъ.

Очевидно, исходя изъ этихъ потребностей, Академія Наукъ для исполненія лежащихъ на ней задачъ должна быть большимъ учрежденіемъ, болѣе мощнымъ для научной работы, чѣмъ другіе существующіе на Украинѣ центры научной работы. Только большая Академія Наукъ, снабженная всіми орудіями научной работы ХХ вѣка, можетъ исполнить ту работу, которая ставится ей переживаемымъ временемъ.

Но кромѣ того, въ ея організації должны быть такія особенности, которыя бы позволяли направлять научную изслѣдовательскую работу въ область подъема производительности человеческого труда—лучшей его організації—и въ сторону изслѣдованія и использования естественныхъ производительныхъ силъ государства.

IV.

Несомнѣнно, вся структура новой Академіи, то новое и тѣ особенности, какія включены въ ея організуваніе, вызваны этими требованіями національного и государственно-экономического характера. Ихъ имѣло въ виду все время Министерство.

Однако, оно при этомъ считало необходимымъ ни въ чемъ не нарушать основныхъ чертъ строенія всѣхъ академій наукъ, стоящихъ на уровнѣ современныхъ требованій,—ихъ строго научного характера, свободного отъ какихъ бы то ни было воздѣйствій на научную работу. Никакія соображенія національного, политическаго или релігійнаго характера не могутъ и не должны ограничивать свободу и полноту научнаго изслѣдованія.

Академія Наук перш за все єсть наукова установа. Шукання правди, бажання без усяких перепон заглибитися в ню—ото головне її завдання.

Це річ необхідна не через самісінькі наукові міркування. Вона викликається і раніш показаними потребами. Лиш така Академія, яка відкине всякі сторонні міркування, коли справа торкається наукової істини—могтиме справляти в повній мірі і з більшою дієвою силою чи то національні, чи то державно-економічні завдання, про які тільки що було говорено.

Очевидячки, кладучи в підвалини для будування Української Академії опіє основні наукові вимагання, ми зустрічаємось з необхідністю витворити великий орган наукової праці, наділений усіма тими засобами для досліджування, які доступні людині XX століття.

Всі опіє міркування—наукові, національні та державно-економічні—були покладені Міністерством Освіти в основу того впорядження Української Академії Наук, яке подано в долученому до цього статуті.

Оснівні риси й особливости в організації Академії—такі:

Академія поділяється на три відділи: 1-й—історично-філологічних наук, 2-й—наук фізично-математичних та 3-й—наук соціальних.

В першій відділі—на відміну від Академій усього світу—мають науковий розвиток ті парости знаття, що для них основа—дослідження українського народу. Вони числом своїх представників мають перевагу над усіма іншими паринами історично-філологічного ціклу знаттів. Науки, які засновано на дослідженню українського народу, а саме—історія українського народу, наука про його мову, про його письменство та словесність, етнографія, історична географія та археологія України, історія українського мистецтва, історія української церкви—вперше здобувають для своєї роботи такий осередок, який знаходиться на порівні наукових вимог нашого

Академія Наук єсть прежде всего ученое учреждение. Исканіе истины, ничѣмъ не стѣсненное въ ея проникновеніе, является главной ея задачей.

Это необходимо не только изъ научныхъ соображеній. Оно вызывается и указанными раньше потребностями. Только такая Академія, отбрасывающая всякія стороннія соображенія, разѣдѣло касается научной истины,—можетъ исполнять въ полной мѣрѣ и съ большой дѣйственной силой какъ національныя, такъ и государственно-экономическія заданія, о которыхъ только что говорилось.

Очевидно, кладя въ основу строенія Украинской Академіи эти основныя научныя требованія, мы встрѣчаемся съ необходимостью созданія большого органа научной работы, снабженнаго всеми тѣми средствами изслѣдованія, которые доступны человѣку XX вѣка.

V.

Всѣ эти соображенія—научныя, національныя и государственно-экономическія—были положены Министерствомъ въ основу того устройства Украинской Академіи Наукъ, которое дано въ прилагаемомъ уставѣ.

Основныя черты и особенности организации Академіи слѣдующія:

Академія раздѣляется на три отдѣленія—1-е—историко-филологическихъ наукъ, 2-е—наукъ физико-математическихъ и 3-е—наукъ социальныхъ.

Въ первомъ отдѣленіи—въ отличіе отъ Академій всего міра—получили научное развитіе отрасли знанія, основанныя на изученіи украинскаго народа. Они по числу представителей преобладаютъ надъ всѣми другими областями историко-филологическаго цікла знаній. Науки, основанныя на изученіи украинскаго народа—історія украинскаго народа, наука о его языкѣ, о его письменности и словесности, этнографія, историческая географія и археологія Украины, історія украинскаго искусства, історія украинской церкви—впервые получаютъ центръ работы, находящійся на уровнѣ научныхъ требованій нашего времени. Въ этомъ отдѣленіи Украинской Академіи

часу. В цім відділі Української Академії, що його викликано потребами української національної самосвідомості, закладається орган наукової праці, який іще ніколи і нідє не існував.

Але, витворюючи його, довелося змінити конструкцію цілого відділу, бо Міністерство вважало на кількість можливих на Україні наукових сил та трати, звязані з заснуванням Академії, і не наважилося закласти два відділи—відділ українознавства та знов відділ історично-філологічний, а з'єднало їх в єдиний відділ історично-філологічних наук.

При цьому, поширивши українські катедри, довелося аж надто стиснути всі парости знання в історично-філологічному циклі. Всі бо інші науки заступлено в Українській Академії Наук не так повно, як по інших великих Академіях. От, зовсім не заступлено ті науки, які будуються на дослідженні російського, або польського народу, або знов таких, звязаних з Україною народів, як волоський, або ж угорський; не дуже заступлено досліджування Сходу, класичного світу, філософії, слов'янства. Безперечно, певною поправкою може бути спромога для Академії збільшувати число кафедр, шляхом окремих законопроектів. Однак, Міністерство вважає цей вихід—для деяких паростей знання—недостатнім. Дослідження слов'янства має величезну вагу для України. Зв'язок із західним слов'янством переходить через цілу українську історію і безперечно в будучині він станеться ще тіснішим; отже в Києві повинен таки заклатися осередок для наукового вивчення історії, мови, письменства слов'янських народностей. Тому-то Міністерство—супроти 12 кафедр, які присвячено вивченню слов'янства і деяких народів, що звязані з ним історично,—вважає необхідним поставити Академію в таке становище, щоб легше було здійснити те завдання, яке Міністерству здається надзвичайно важливим і потрібним. Отже, не вводячи ці катедри до штатів, воно вважає необхідним доручити самій Академії, щоб вона в найближчий таки

вызванномъ цотребностями украинскаго національнаго самосознанія, создается органъ научной работы, никогда и нигдѣ еще несуществовавшій.

Но при его созданіи пришлось изменить конструкцію всего Отдѣленія, такъ какъ Министерство учитывало количество возможныхъ научныхъ силъ на Украинѣ и расходы, связанныя съ созданіемъ Академіи, и не рѣшилось создать два отдѣленія—отдѣленіе украиновѣдѣнія и отдѣленіе историко-филологическое, а соединило ихъ въ одно отдѣленіе историко-филологическихъ наукъ.

При этомъ, благодаря расширенію украинскихъ кафедръ, пришлось до чрезвычайности сжать другія отрасли знанія историко-филологическаго цикла. Всѣ другія науки представлены въ Украинской Академіи менѣе полно, чѣмъ въ другихъ большихъ Академіяхъ. Такъ, совершенно не представлены науки, основанныя на изученіи русскаго или польскаго народа, или такихъ связанныхъ съ Украиной народовъ, какъ румынскій или угорскій, мало представлено изученіе Востока, классическаго міра, философіи, славянства. Несомнѣнно, извѣстной поправкой можетъ служить возможность Академіи увеличивать количество кафедръ путемъ отдѣльныхъ законопроектвъ. Однако, Министерство считаетъ этотъ выходъ—по отношенію къ нѣкоторымъ отраслямъ знанія—недостаточнымъ. Изученіе славянства имѣетъ огромное значеніе для Украины. Связь съ западнымъ славянствомъ проходитъ черезъ всю украинскую исторію и несомнѣнно въ будущемъ станетъ еще болѣе тѣсной, и въ Києвѣ долженъ быть созданъ центръ научнаго изученія исторіи, литературы, языка славянскихъ народностей. Министерство—по отношенію къ 12 кафедрамъ, посвященнымъ изученію славянства и нѣкоторыхъ народовъ, исторически съ нимъ связанныхъ,—считаетъ необходимымъ поставить Академію въ положеніе болѣе легкаго осуществленія этой задачи, которая представляется ему крайне важной и нужной. Поэтому, не вводя въ штатъ эти кафедры, оно

час з'організувала ще одну класу в відділі історично-філологічних наук, присвячену вивченню слов'янства.

Окрім завдань, зв'язаних з поглибленням національної самосвідомості, перший відділ Академії має велике практичне завдання, зв'язане з тим новим значінням, яке здобуває українська мова в державнім будівництві України. Одне з найважливіших завданнів відділу та класи красеного письменства, яка при ньому маєтєся, це буде піклування, щоб українська мова була чиста. Закладаючи цілу низку постійних комісій—для видавання словників української мови, для термінології і т. ин.,—відділ мотиме негайно приступити до цієї праці. Оцим шляхом витвориться в нас авторитетний орган, що викликати́ме як найменш сумнівів і що даватиме для всіх обов'язкові відповіді, зв'язані з українською мовою,—орган, якого брак так живо й сильно зараз відчувається.

Велике число постійних комісій, що статут уже визначив їх як окремі організації,—являється взагалі оригінальною рисою відділу. Кожна з комісій єсть установа самостійна, наділена засобами. Комісії ці головним чином пристосовано до наук, зв'язаних з досліджуванням українського народу.

Новим являється і організування при Академії вчених семінаріїв, які так сильно порозросталися в вищій школі, як раз для царин гуманітарних наук. Хоча фактично такі семінарії й були існували в де-яких академіях, та являлися вони в них зв'язаними з тою, або иншою особою академіка і не мали жаднісінької міцної організації, зв'язаної з самою Академією. Статут дає спромогу для Академії широко розгорнути цю діяльність, як що вона того волітиме. Заснування цілої низки книгозбірень при постійних комісіях і окремих катедрах, та спеціальних капіталів для наукових заповзятів від-

считаєть необхіднимъ поручить самою Академією въ ближайшее же время организовать новый разрядъ въ отдѣленіи историко-филологическихъ наукъ, посвященный изученію славянства.

Помимо задачъ, связанныхъ съ углубленіемъ національнаго самосознанія, первому отдѣленію Академіи предстоитъ большая практическая задача, связанная съ тѣмъ новымъ значеніемъ, какое получаетъ украинскій языкъ въ государственномъ строительствѣ Украины. Одной изъ важныхъ задачъ отдѣленія и состоящаго при немъ разряда изящной украинской словесности явится забота о чистотѣ украинскаго языка. Благодаря созданію цѣлаго ряда постоянныхъ комиссій—по изданію словарей украинскаго языка, терминологической и т. д.,—отдѣленіе можетъ приступить къ этой работѣ немедленно. Этимъ путемъ будетъ созданъ у насъ авторитетный, наименѣе возбуждающій сомнѣнія, органъ, который будетъ давать для всѣхъ обязательные отвѣты, связанные съ украинскимъ языкомъ. Отсутствіе такого органа живо и сильно сейчасъ всѣми чувствуется.

Большое количество постоянныхъ комиссій, уже опредѣленныхъ, какъ отдѣльныя организаціи, уставомъ, является вообще оригинальной чертой отдѣленія. Каждая изъ комиссій является самостоятельнымъ, снабженнымъ средствами, учрежденіемъ; комиссіи эти главнымъ образомъ пріурочены къ наукамъ, связаннымъ съ изученіемъ украинскаго народа.

Новымъ является и организація при Академіи ученыхъ семинаріевъ, столь разросшихся въ высшей школѣ, какъ разъ въ областяхъ гуманитарныхъ наукъ. Хотя фактически такіе семинаріи и существовали въ нѣкоторыхъ академіяхъ, но они являлись въ нихъ связанными съ той или иной личностію академика и не имѣли никакой прочной организаціи, связанной съ самою Академіей. Уставъ даетъ возможность Академіи широко развитъ, если она пожелаетъ, эту дѣятельность. Созданіе ряда библиотекъ при постоянныхъ комиссіяхъ и отдѣльныхъ кафедрахъ и специальныхъ капиталовъ для

ділу, ще більш поширює, незвичайним у статутах академій способом, учені сиромогі першого відділу Академії.

научныхъ предприятий отдѣленія, еще болѣе расширяетъ, необычнымъ въ уставахъ академій образомъ, ученія возможности перваго отдѣленія Академії.

VI.

Так саме з одміною проти звичайного збудовано й другий відділ—фізично-математичний. Підо впливом того часу, що ми переживасмо, та державних потреб дня, а також і того становища, якого тепер досягли природничі дисципліни,—тут довелося в значній мірі стиснути звичайний склад фізично-математичного відділу, а разом з тим завести до Відділу ще нові катедри, які творять класу прикладного природознавства.

Знов же й тут, виходячи з тих самих міркувань, що ними Міністерство керувалося, коли закладало I-й Відділ, Міністерство не наважилося закласти два відділи, а з'єднало їх до купи в один відділ фізично-математичних наук, поділивши його на дві класи—класу оснiвну та класу прикладного природознавства.

Проба закласти такий відділ робиться вперше, і структура Української Академії ним різко одрізнятиметься од організації інших європейських Академій. Очевидячки, коли отак поширюється обсяг наук, заступлених на Відділі, та коли зменшується число тих наук, що на ньому звичайно мають, неминучі—великі пропуски для відділів того наукового знання, яке відповідає чистому природознавству, математиці та зв'язаним з ними прикладним дисциплінам. Міністерство й тут не вважало можливим надмірно збільшувати число академиків, гадало, що на перші часи найкращий вихід для поліпшення складу Відділу—дати йому де-кілька місць для таких академиків, щоб поділ їх по спеціальностям залежав од вільного вирішення самого Відділу. Таких місць є семеро, і вони мають своїм завданням—поширити діяльність Академії саме в тих наукових дисциплінах, що їх не виявлено в її штатах, але що праця в їх царині викликається або державними

Точно также отлично отъ обычного построено и второе отдѣленіе, физико-математическое. Здѣсь подъ вліяніемъ переживаемаго времени и государственныхъ потребностей дня, а также и того состоянія, какого достигли сейчасъ естественно-историческія дисциплины, пришлось въ значительной мѣрѣ сжать обычный составъ физико-математическаго отдѣленія, ввести въ то же время въ отдѣленіе новыя катедры въ видѣ разряда прикладнаго естествознанія.

Опять таки и здѣсь, исходя изъ тѣхъ же соображеній, какими оно руководилось при созданіи I-го отдѣленія, Министерство не рѣшалось создать два отдѣленія, а соединило ихъ въ одно отдѣленіе физико-математическихъ наукъ, раздѣливъ его на два разряда—основной разрядъ и разрядъ прикладнаго естествознанія.

Опытъ созданія такого отдѣленія дѣлається впервые, и структура украинской Академії будетъ этимъ рѣзко отличаться отъ организаціи другихъ европейскихъ академій. Очевидно, при такомъ расширеніи обхвата наукъ, представленныхъ въ отдѣленіи и уменьшеніи числа наукъ, обычно въ немъ находящихся, неизбежны большіе пропуски отдѣловъ научнаго знанія, отвѣчающаго чистому естествознанію, математикѣ и связаннымъ съ ними прикладнымъ дисциплинамъ, Министерство не считало и здѣсь возможнымъ чрезмерно увеличивать число академиківъ и полагало наилучшимъ на первое время выходомъ для исправленія состава отдѣленія—предоставленіе ему нѣсколькихъ мѣстъ академиківъ, распределеніе которыхъ по спеціальностямъ предоставлено его свободному рѣшенію. Такихъ мѣстъ семь и они имѣють своей задачей развитіе дѣятельности Академії въ такихъ научныхъ дисциплинахъ, которыя не представлены въ ея штатахъ, но работа

потребами, або ж присутністю на Вкраїні видатних наукових сил для цих царин. Звичайно, що таким шляхом може й узагалі поповнюватися недостатнє представництво академиків для окремих кафедр, приміром для математики, для якої мається на оці тільки один академик (в Петербурській є таких академиків троє чи четверо).

Організування класи прикладного природознавства показало ще й інші труднощі. Тут згуртовано до купи дуже неоднакові парости знання, звязані з технікою, промисловістю, сільським господарством та медициною. Очевидячки, невелике число академиків, які становлять цю класу (всього 16), не вистачатиме для того, щоб ця величезна царина людського відання загуплена була широко. І тут, окрім спростоги для Академії в міру потреби творити нових академиків, поправкою повинно бути те, що директорами вчених установ могтимуть бути не академики, однак же обиратимуться вони так, як і академики, тай користуватимуться геть усіма правами академиків Відділів.

Другим новітнім боком в Українській Академії являється надзвичайне збільшення її дослідчих установ. Тут здобуває свій дальший розвиток тая організація, яка з поміж усіх європейських академій найповніше виявлена була в Петербурській Академії Наук, і яка починає за останніх років, як у ній самій, так і по інших Академіях, переживати широкий розвиток, і зараз більшає тай більшає своїм зростом. Безперечно, такі організації коштують надзвичайно дорого, і штати Другого Відділу повинні перевищити штати інших Відділів Академії в декільки разів.

Одначе треба вважати, що дуже багато з цих установ будь-що-будь необхідні для держави, і раніш або пізніш доведеться їх закласти. Як що вони не закладуться при Академії, закладуться вони окремо. Коли вони об'єднуються при Академії Наук, то через те досягається тільки нова їх ор-

въ области которыхъ или вызвана государственными потребностями или же наличностью на Украинѣ крупныхъ научныхъ силъ въ этихъ областяхъ. Очевидно, этимъ путемъ можетъ вообще пополняться недостаточное представительство академиковъ по отдѣльнымъ кафедрамъ, напр. математики, для которой предположено всего одинъ академикъ (въ Петроградской ихъ три или четыре).

Организація разряду прикладного естествознанія представила и другія трудности. Здѣсь объединены вмѣстѣ очень разнообразныя отрасли знанія, связанныя съ техникой, промышленностью, сельскимъ хозяйствомъ и медициной. Очевидно, небольшое количество академиковъ, составляющихъ этотъ разрядъ (всего 16), недостаточно для широкаго представленія этой огромной области челоѣческаго вѣдѣнія. Поправкой здѣсь, помимо возможности для Академіи по мѣрѣ надобности созданія новыхъ академиковъ, должно являться то, что директорами ученыхъ учреждений могутъ быть не академики, которые, однако, выбираютъ какъ академики и пользуются всѣми правами академиковъ отдѣлений.

Другой новой стороной Украинской Академіи является чрезвычайное расширение ея изслѣдовательскихъ учреждений. Здѣсь получаетъ дальнѣйшее развитіе та организація, которая среди всѣхъ европейскихъ академій наиболее полно выражена въ Петроградской Академіи Наукъ и которая за послѣдніе годы, какъ въ ней, такъ и въ другихъ Академіяхъ, начинаетъ переживать широкое развитіе и находится сейчасъ во всеувеличивающемся ростѣ. Несомнѣнно, такія организаціи стоятъ чрезвычайно дорого, и штаты второго отдѣленія во много разъ должны превзойти штаты другихъ отдѣленій Академіи.

Однако, надо имѣть въ виду, что очень многія изъ этихъ учреждений все равно необходимы для государства и рано или поздно имъ должны быть созданы. Если они не будутъ созданы при Академіи, они будутъ созданы отдѣльно. Объединеніемъ ихъ при Академіи Наукъ достигается лишь новая

ганізація, що за її допомогою забезпечується перш за все їхня незалежність від впливів бюрократії та відомств, далі—дається більша безпека непопущеності та міцності наукової праці, і нарешті викликається до життя таке об'єднання наукових дослідних установ, яке само собою являє новітній могутній засіб для наукової праці людства. До такого об'єднання за останніх років поривається Петербурська Академія Наук, а планомірніша державна діяльність в цім напрямку виявлялася була в Вашингтоні. Скрізь ми бачимо змагання так або інакше об'єднувати діяльність великих державних дослідних установ, бо коли є спромога на особисті зносини, на спільне вирішування та пристосування своїй діяльності та на планомірну обопільну піддержку наукової праці, то досягається цим шляхом таке зміцнення наукового досліджування, якого ніколи не можна досягнути, колиб вони існували різно й незалежно одне від одного. Тільки отак, без зайвого тертя і без втрати часу, твориться спромога для спільної діяльності, легка та швидка організація великих наукових досягнень.

По статуту Академії зв'язок цих установ з Академією дуже різноманітний. Де-які з них, приміром Ботаничний Сад, являються академічними установами у властивому розумінню цього слова. Порядкують вони свої справи згідно із статутом, який їм надає Академія Наук, і їхній учений особовий склад нею обирається. Інші, як от Геологічний Комітет, по проекту статуту, як що він здобуде згоду од Міністерства Торгу, знаходяться в віданні Академії, і вона має вплив на затвердження директора і держить своїх представників у складі Ради Геологічного Комітету. Разом з тим і Геологічний Комітет має вплив на де-які установи Академії, отак як приміром Геологічний Музей, що він ним користується, не заводячи свого власного геологічного музею. Нарешті, треті установи перебувають узв'язку з Ака-

их організація, з допомогою которой, во-первых, обезпечивается их независимость от влияния бюрократии и ведомств, большая гарантия непрерывности и прочности научной работы и, наконец, вызывается к жизни такое объединение научных исследований учреждений, которое само по себе представляет новое могучее средство научной работы человечества. К такому объединению в последние года стремится Петроградская Академия Наук, а более планомерно государственная деятельность в этом направлении проявлялась в Вашингтоне. Всюду мы видим стремление так или иначе объединять деятельность больших государственных исследовательских учреждений, ибо благодаря возможности личного общения, общего решения и приспособления деятельности, планомерной поддержки научной работы друг друга достигается этим путем такое усиление научного исследования, которое никогда не может быть достигнуто при их разрозненном и независимом друг от друга существовании. Только так, без лишних трений и потери времени создается возможность совместных действий, легкая и быстрая организация больших научных достижений.

По уставу Академии связь этих учреждений с Академией очень разнообразна. Некоторые из них, напр., Ботанический Сад являются академическими учреждениями в собственном смысле этого слова. Они управляются согласно уставу, даваемому им Академией Наук, и их ученым личный состав ею выбирается. Другие, как Геологический Комитет, находятся по проекту устава, если он встретит согласие Министерства Торговли, в ведении Академии, которая имеет влияние на утверждение директора и имеет своих представителей в составе Совета Геологического Комитета. В то же самое время и Геологический Комитет имеет влияние на некоторые учреждения Академии, как, напр., Геологический Музей, которым он пользуется, не устраивая собственного геологического музея. На-

демію. Вони хоч знаходяться в її віданню й таким чином стають незалежними від відомств—але вони цілком не зв'язані з нею своєю внутрішньою організацією й діяльністю, бо урядуються на підставі статуту, затвердженого законодавчим шляхом. Зараз таких установ немає при Фізично-Математичному Відділі. Одначе треба звернути увагу на те, що при його збудуванні не взято на увагу вчені встанови, зв'язані з сільським господарством та хліборобською біологією. Вони повинні бути зорганізовані при Міністерстві Земельних Справ, тільки ж річ очевидна—що коли при Академії існує клас прикладного природознавства з відповідними катедрами, то мусить витворитися якийсь зв'язок цих установ з Академією Наук. Цей зв'язок може колись зорганізуватися в залежності від вирішення самої Академії. Зараз є гадка, щоб у таке відношення до Академії поставити Національну Книгозбірню. Вона незалежна од будь-якого відомства, незалежна й од Академії в своїм внутрішнім ладі, але директор її обирається Академією та й подається на затвердження Верховної Влади в порядку затвердженому для службових осіб Академії Наук, а участь Академіків в діяльності Національної Книгозбірні визначається спеціальним статутом Книгозбірні, який переводиться законодавчим шляхом.

В статуті Академії згадується низка наукових установ Другого Відділу, які повинні існувати в майбутній Академії. Одначе, з поміж них тільки п'ятеро висуваються на першу чергу і зараз таки здійснюються відколи Академія заснується, а одно стає на чергу, як найперше завдання Академії після її заснування. Організацію всіх інших доводиться одсунути на далі, бо коли взяти на увагу як фінанси, так і надзвичайне число вченого персоналу на Україні і вільний час та сили академіків, то очевидячки не має жадної спромоги витворити усі ті задумані установи

конець, третій учрежденія находятся въ связи съ Академіей. Находясь въ ея вѣдѣніи и становясь такимъ образомъ независимыми отъ вѣдомствъ, они являются совершенно несвязанными съ ней въ своей внутренней организаціи и дѣятельности, управляясь на основаніи законодательнымъ путемъ утвержденного устава. Сейчасъ такихъ учреждений нѣтъ при физико-математическомъ отдѣленіи. Однако, надо обратить вниманіе на то, что при его построеніи не приняты во вниманіе ученія учрежденія, связанные съ сельскимъ хозяйствомъ и земледѣльческой біологіей. Они должны быть организованы при Министерствѣ Земледѣлія, но, очевидно, при существованіи при Академіи разряда прикладного естествознанія съ соотвѣтствующими катедрами, должна быть создана какая то связь этихъ учреждений съ Академіей Наукъ. Эта связь можетъ быть организована въ будущемъ въ зависимости отъ рѣшенія самой Академіи. Сейчасъ въ такомъ отношеніи къ Академіи предполагается поставить Національную Бібліотеку. Она независима отъ какого бы то ни было вѣдомства, независима и отъ Академіи въ своемъ внутреннемъ строѣ, но директоръ ея выбирается Академіей и представляется на утвержденіе Верховной власти въ порядкѣ, утвержденномъ для должностныхъ лицъ Академіи Наукъ, а участіе академиковъ въ дѣятельности Бібліотеки опредѣляется особымъ уставомъ Бібліотеки, который проводится законодательнымъ путемъ.

Въ уставѣ Академіи упоминается рядъ ученыхъ учреждений второго отдѣленія, которыя должны существовать въ будущей Академіи. Однако, изъ ихъ числа только пять выдвигаются на первую очередь, будутъ существовать при самомъ началѣ созданія Академіи, а одно становится на очередь, какъ первая задача Академіи послѣ ея созданія. Организация остальныхъ должна быть отложена, ибо, очевидно, нѣтъ никакой возможности какъ по финансовымъ соображеніямъ, такъ по наличію ученаго персонала на Украинѣ, и по времени и силамъ академи-

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

Inv. № 95320

рівночасно. Щоб вони витворилися, потрібні будуть роки.

На першу чергу висунуто такі наукові установи, які або викликаються невідкладними державними потребами, і негайно можуть розпочатися, або які для свого переведення звязуються з довголітньою підготовчою працею й не можуть надовго odkладатися, або ж нарешті, треті, такі, які своєю природою повинні бути поставленими раніш за другі наукові установи.

До першого типу наукових установ належать Геодезичний Інститут та Лабораторія відпорности матеріалів при Інституті прикладної механіки. Заснування Геодезичного Інституту викликається потребами, як Міністерства Війскових Справ, так і всіх відомств, можна сказати, всієї людности Української Держави, бо воно звязується з роботою над географичною мапою України. Закладаючи Геодезичний Інститут при Академії Наук та гуртуючи при ньому Геодезичну Раду, на що мається згода Військового Міністерства та Міністерства Земельних Справ—можна досягти такої організації для географичної мапи України, якої потребу всім вияснили минулі стадії цієї справи в Росії, де вона, одначе, не могла здійснитися через большевицький переворот. Ця праця повинна й може розпочатися негайно, а через те й вироблено штати та внесено потрібні суми до обрахунку. Устава про Геодезичну Раду має піти як окремий законопроект.

Знов, не можна відкладати й Лабораторію для досліджування відпорности матеріалів, частину Інституту прикладної механіки. І її заснування так само викликається потребами життя,—тим що для потреб Міністерства Шляхів, Земельних Справ, Військового та Морського—необхідними являються досліди, звязані з багатомільйоновими інтересами відомств і рівночасно з дотеперешньою неспромогою на Україні вести ті досліди. Відкладати їх не можна—життя не чекає,

ковъ создать одновременно всѣ предположенныя учрежденія. На ихъ созданіе потребуются года.

Въ первую очередь выдвинуты такія ученія учрежденія, которыя или, во 1-хъ, вызываются неотложными государственными потребностями и могут немедленно начать осуществляться, или, во 2-хъ, связаны въ своемъ проведеніи съ долготѣйшей подготовительной работой и не могутъ быть надолго отложены, или, наконецъ, въ 3-хъ, по своей природѣ должны быть поставлены раньше другихъ ученыхъ учреждений.

Къ первому типу ученыхъ учреждений относится Геодезическій Інститутъ и Лабораторія испытанія сопротивленія матеріаловъ Інститута прикладной механіки. Созданіе Геодезическаго Інститута вызвано потребностями какъ Военнаго Министерства, такъ и всѣхъ вѣдомствъ, можно сказать всего населенія Украинской Державы, такъ какъ связано съ работой надъ географической картой Украины. Путемъ созданія Геодезическаго Інститута при Академіи Наукъ и образованія при немъ Геодезическаго Совѣта, на что имѣется согласіе Военнаго Министерства и Министерства Земледѣлія, достигается такая організація географической карты Украины, потребность которой выяснена всѣмъ прошлымъ этого дѣла въ Россіи, гдѣ она, однако, не могло получить осуществленія, вслѣдствіе большевистскаго переворота. Эта работа должна и можетъ быть начата немедленно, почему и выработаны штаты и внесены нужныя суммы въ смѣту. Положеніе о Геодезическомъ Совѣтѣ должно пойти въ видѣ особаго законопроекта.

Точно также не можетъ быть откладываема Лабораторія для изслѣдованія сопротивленія матеріаловъ, часть Інститута Прикладной механіки. И ея созданіе вызвано потребностями жизни, необходимостью для нуждъ Министерства Путей Сообщенія, Земледѣлія, Военнаго и Морского этихъ изслѣдованій, связанныхъ съ многомилліонными интересами вѣдомствъ и съ отсутствіемъ въ то же время на Украинѣ возможности ихъ производить. Отложить ихъ нельзя—жизнь не ждетъ,

тай доводиться творити цю установу в поспішному порядкові. Разом з тим, коли вона закладеться при Академії Наук, то має покращати той порядок, за яким ця потреба задовольнялася була в Росії, де геть усікі відомства закладали за для цього свої лабораторії, витрачали великі гроші та й не досягали тих наукових спромог, які творяться через таку єдину позавідомствену наукову організацію.

Організація Ботаничного та Акліматизаційного Садів, що їхні завдання визначено в відповідних записках¹⁾, повинна розпочатись негайно, бо вона звязується з тим, що на цю мету треба придбати поблизу Києва участки землі тай довго їх порати під сад. Очевидячки, чим швидче можна буде приступити до цієї справи, тим раніш упорані будуть і самі сади. А вже ж ясно, що здобути великий участок землі поблизу Києва стає з кожним прогаяним роком трудніше тай трудніше, ніж це можливо теперечки, допіро як витворюється в Києві новітній державний 'осередок і розписується будуча доля Державних земель навкруги Києва.

Нарешті Фізичний Інститут треба висунути на перше місце з огляду на тую вагу, яку має фізика в царині досвідного природознавства. На Україні немає жадного широко й повно обставленого наукового фізичного Інституту, а між тим на кожнім ступіні виникають найважливіші наукові й прикладні запитання, які для свого вирішення вимагають дослідчої фізичної праці в сучасному її масштабі.

Поруч оних установ могутній наказ життя висуває наперед справу заснування Інституту експериментальної медицини й ветеринарії. Питання народного здоров'я й досліди над організмом людини в його відношенні

и приходится создавать это учреждение въ спѣшномъ порядкѣ. вмѣстѣ съ тѣмъ созданіе его при Академіи Наукъ должно улучшить тотъ порядокъ исполненія этой потребности въ Россіи, гдѣ разныя вѣдомства создавали для этой цѣли свои лабораторіи, тратили большія средства и не достигали тѣхъ научныхъ возможностей, которыя создаются такой единой внѣвѣдомственной научной организаціей.

Організація Ботаническаго и Акклиматизаціоннаго Садовъ, задачи которыхъ опредѣлены въ соотвѣствующихъ записках¹⁾, должна быть начата немедленно, такъ какъ она связана съ пріобрѣтеніемъ для этой цѣли вблизи Києва участковъ земли и съ ихъ долгой подготовкой для сада. Очевидно, чѣмъ скорѣе можно приступити къ осуществленію этого дѣла, тѣмъ раньше будутъ созданы самыя сады. вмѣстѣ съ тѣмъ ясно, что каждый годъ промедленія въ полученіи крупнаго участка земли около Києва дѣлаеть его полученіе болѣе труднымъ, чѣмъ это возможно теперь, когда только создается въ Києвѣ новый государственный центръ и предначертывается будущее окружающихъ Києвъ государственныхъ земель.

Наконецъ, Физическій Інститутъ долженъ быть поставленъ на первое мѣсто въ виду того значенія, какое имѣеть физика въ области опытнаго естествознанія. На Украинѣ нѣтъ ни одного широко и полно обставленнаго научнаго Физическаго Інститута, а между тѣмъ на каждомъ шагѣ возникаютъ важнѣйшіе научные и прикладные запросы, требующіе для своего разрѣшенія изслѣдовательской физической работы въ современномъ ея масштабѣ.

Наряду съ этими учрежденіями жизнь властно выдвигаетъ созданіе Інститута експериментальной медицины и ветеринарии. Вопросы народного здравія и изученія организма человека въ его отношеніи къ болѣзнен-

¹⁾ Див. записки проф. А. В. Фомина та Н. Т. Кашенка в „Працях Комісії для організуванія Української Академії Наук“.

¹⁾ См. записки проф. А. В. Фомина и Н. Т. Кашенка въ „Трудахъ Комиссіи по організації Української Академії Наукъ“.

до хоробливих процесів і до умов життя мусять притягти до себе особливу увагу державної влади. В зв'язку з наслідками всесвітнього лихоліття, що ми його зараз терпимо, нові хороби, що тепер з'являються, а давніші були невідомі, як от „еспанка“—вони для нас лачні показники того, яку силу тії з'явища мають. Рівночасно й на домашній худобі відбилися наслідки війни надто тяжким лихом. Знов і тут неминучі широко-державні заходи для розвитку цього осівного елементу сільського господарства України. Ці заходи давніші були не ставилися в такому масштабі перед державною владою і не можуть робитися без новітніх наукових дослідів, що мають йти в тісному зв'язку з запитаннями життя. Багато де-в-чому завдання досвідної медицини та досвідної ветеринарії,—в широкому їх розумінні,—виходять однакові, і коли їхні дослідження перерідаються різно, як воно було в Росії, то це зв'язано не з самою справою, а являється наслідком шкочливих відомствених переторів. При організуванні цієї справи на Україні ця помилка не повинна робитися вдруге. А вже ж коли на Фізично-Математичному Відділі Академії буде прикладний відділ, де мали б бути що найменше п'ятеро академиків для медичних наук, то, очевидно, треба, щоб отой найвищий науковий медичний та ветеринарний Інститут заклався не при Міністерстві, як це було в Росії,—а при Академії Наук. Тільки ж, здійснення цієї справи вимагає довшої виробки проекту і подовжених зносин із Міністерством Здорова та Міністерством Земельних Справ, чо не можна було зробити за невеликий строк, який був у розпорядимости в Міністерства Народної Освіти, коли вироблявся проект статуту Академії, а через те Міністерство Освіти вважає правильним відсунути цю справу на доти, аж доки складеться Академія Наук; але, з огляду на величезну державну вагу цієї справи треба, на думку Міністерства, доручити її переведення самій Академії, складаючи на неї обов'язок, щоб вона цю справу поставила на першу чергу.

нимъ процессамъ и къ условіямъ жизни должны обратитъ на себя особое вниманіе государственной власти. Въ связи съ послѣдствіями переживаемаго мірового испытанія, новыя появляющіяся болѣзни, неизвѣстныя раньше,—какъ испанка,—являются для насъ жуткимъ указателемъ значенія этихъ явленій. Въ то же самое время и на домашнихъ животныхъ послѣдствія войны отразились чрезвычайно бѣдственно. И здѣсь необходимы широкія государственныя мѣропріятія для развитія этого основнаго элемента сельскаго хозяйства Украины. Эти мѣропріятія раньше не ставились въ такомъ масштабѣ передъ государственной властью и не могутъ дѣлаться безъ новыхъ научныхъ изслѣдованій, идущихъ въ тѣсной связи съ запросами жизни. Во многомъ задачи опытныхъ медицины и ветеринаріи, въ широкомъ ихъ пониманіи, одинаковы и раздѣленіе ихъ изученія, какъ это было въ Россіи, связано не съ существомъ дѣла, а явилось послѣдствіемъ вредныхъ вѣдомственныхъ треній. При организаціи этого дѣла на Украинѣ эта ошибка не должна быть повторяема. вмѣстѣ съ тѣмъ созданіе прикладнаго отдѣленія на физико-математическомъ отдѣленіи Академіи, въ которомъ должно быть по крайней мѣрѣ 5 академикомъ по медицинскимъ наукамъ, очевидно, требуетъ созданія этого высшаго научнаго медицинскаго и ветеринарнаго института не при Министерствѣ, какъ это было въ Россіи, а при Академіи Наукъ. Однако, осуществленіе этого дѣла требуетъ долгой выработки проекта и длительныхъ сношеній съ Министерствомъ Здравіа и Министерствомъ Земледѣлія, которыя не могли быть произведены въ небольшой срокъ, бывший въ распоряженіи Министерства Народнаго Просвѣщенія и Искусства при выработкѣ устава Академіи, а потому Министерство считаетъ правильнымъ отложить это дѣло до созданія Академіи Наукъ, но въ виду его огромнаго государственнаго значенія поручить его осуществленіе самой Академіи, обязуя ее поставить его въ первую очередь.

Повиставлявши ці шестеро установ на першу чергу, Міністерство Освіти, в порозумінні з комісією, гадає, що здійснити всі інші то вже буде дальше завдання самої таки Академії Наук, яка сама знайде той час, коли їх заснування дасться перевести в життя. Треба на це дати всі спромоги новій Академії. За для цього, не вироблюючи штатів тих установ і не вносячи жадних коштів в обрахунок на їх здійснення, Міністерство, що засновує Академію, виходить із того переконання, що вони будь-що-будь почнуть здійснюватись, хоч і поступено, але негайно, в міру того, як поповнюватимуться академіки і розпочнуться їхні праця в Академії. Бо, очевидно, жадний академик з Фізично-Математичного Відділу, виключаючи математику, не може перебути без відповідних пристроїв для наукової роботи, без деякої наукової встанови. Він мусить мати її або десь на одиби, або таки в Академії. Запроєктований статут та обрахунок Академії дають Академії спромогу зараз таки забезпечити наукову працю кожному академикові. Заразом Міністерство бачить потребу, щоб академікам у приміщенні Академії, навіть у тимчасовому, забезпечена була спромога мати кімнати для таких робіт—не менш як 30 кв. саж. на кожного, і щоб рівночасно з капіталів, які призначено на наукові заповзяття Академії, могли для них відпускатися потрібні для цього кошти.

Ці первісні наукові установи, які таким чином поступено творитимуться в залежності від дальшої енергійної роботи академиків і самої Академії, повинні більш-менш швидко перетворитися на ті великі національні установи й Музеї, про які йде мова в статуті Академії і в доданих записках.

Виставив ці шість установ на першу чергу, Міністерство вь согласі съ Комиссіей, полагаетъ, что осуществленіе остальныхъ будетъ дальнѣйшей задачей самой Академіи Наукъ, которая сама найдетъ время, когда ихъ созданіе можетъ быть проведено въ жизнь. Надо для этого дать всѣ возможности новой Академіи. Для этого, не вырабатывая ихъ штатовъ и не внося въ смѣту никакихъ расходовъ на ихъ осуществленіе, Министерствомъ, создавая Академію, исходитъ изъ убѣжденія, что они всеже начнутъ осуществляться хотя и постепенно, но немедленно, по мѣрѣ пополненія академикомъ и начала ихъ работъ въ Академіи. Ибо, очевидно, ни одинъ академикъ физико-математическаго отдѣленія, за исключеніемъ математика, не можетъ обойтись безъ приспособленій для научной работы, безъ нѣ котораго ученаго учрежденія. Онъ долженъ имѣть его или на сторонѣ, или въ Академіи. Проектируемый уставъ и смѣта Академіи даютъ возможность Академіи обезпечить сейчасъ-же научную работу всякому академику. Въ связи съ этимъ Министерство считаетъ необходимымъ, чтобы для академика въ помѣщеніяхъ Академіи, даже временныхъ, была обезпечена возможность имѣть комнаты для такихъ работъ—не менѣе 30 кв. саж. на каждаго, и въ то же время изъ капиталовъ, предназначенныхъ на научныя предпріятія Академіи, могли отпускатся имъ нужныя для этого средства.

Эти первоначальныя научныя учрежденія, такимъ образомъ постепенно создаваемыя, въ зависимости отъ дальнѣйшей энергичной работы академикомъ и самой Академіи, должны болѣе или менѣе быстро превратиться въ тѣ большія національныя учрежденія и музеи, о которыхъ говорится въ уставѣ Академіи и въ прилагаемыхъ къ нему запискахъ.

VII.

Третій відділ, Відділ соціальних наук, своєю конструкцією так само багато де-в-чому являється цілком новітньою формою академічних установ. Науки соціальні в Петербурській та

Третье отдѣленіе, отдѣленіе соціальныхъ наукъ, по своей конструкціи является точно также во многомъ совершенно новой формою академическихъ учреждений. Науки соціальныя

инших академіях заступлено тільки поодинокими катедрами, і тільки Académie des Sciences Morales et Physiques у Парижі та ще, мабуть, почасти British Academy в Лондоні наближаються в певній мірі до ладу майбутньої Української Академії.

Відділ розпадається на дві класи — правничих та економічних наук. З них найбільшу новину своєю структурою являє клас економічних наук, як числом катедр, так і їх характером. Разом із широким розробитком питань чисто наукових тут свій вислов здобули також завдання прикладного характеру, найтіснішим чином зв'язані з запитаннями економічного життя України. Значна частина катедр Відділа має саме отаку вдачу таї уперше просувається в структуру академії, як приміром, теорія кооперації. Обґрунтовано це тими згаданими потребами, які викликано тією руїною матеріальних вартостей і тим перебудуванням економічного життя, що примушують направити всі сили на швидке покращання економічного ладу України. А всі заходи в цій царині, так само, як ми це бачили і в питаннях, зв'язаних з прикладним природознавством, — вимагають величезної дослідчої праці в тих царинах, де майже не розпочиналися досліді як цих відносин, так і наукового обчислення економічних з'явищ. На цю мету в Відділі, крім постійних комісій, на першу чергу поставлено дві вчені установи — Інститут економічної кон'юнктури та Демографічний Інститут. Обидва вперше приводяться в зв'язок з Академією Наук. Усеню їхню структуру направлено на наукове обчислення та дослідження з'явищ соціального та економічного життя України в зв'язку з загальними умовами всесвітнього життя. В них на першу чергу висувуються ті питання, що їхне розв'язання великається потребами Держави.

Разом з тим, отак, як ми це бачили і в других відділах, Відділ здо-

в Петроградської і других академіях представлені тільки отдільними катедрами, і тільки Académie des Sciences Morales et Politiques в Парижі і можеть быть отчасти British Academy в Лондоні до известной степени приближаются к строю будущей Украинской Академии.

Отдѣленіе распадается на два разряда: юридических и экономических наук. Изъ нихъ наиболѣе новаго въ своей структурѣ представляетъ разрядъ экономических наукъ, какъ по числу кафедръ, такъ и по ихъ характеру. Наряду съ широкой разработкой вопросовъ чисто научныхъ, здѣсь получили свое выраженіе и задачи прикладного характера, тѣснѣйшимъ образомъ связанныя съ запросами экономической жизни Украины. Значительное число кафедръ отдѣленія носитъ такой характеръ и впервые проникаетъ въ структуру академій, какъ напр., теорія коопераціи. Обусловлено это указанными раньше потребностями, вызываемыми тѣмъ разрушеніемъ матеріальныхъ цѣнностей и переустройствомъ экономической жизни, которыя заставляютъ направитъ всѣ силы на быстрое улучшеніе экономического строя Украины. А всѣ мѣропріятія въ этой области, подобно тому, какъ мы это видѣли и въ вопросахъ, связанныхъ съ прикладнымъ естествознаніемъ, требуютъ огромной изслѣдовательской работы въ почти непочатыхъ изслѣдованіемъ областяхъ какъ этихъ отношеній, такъ и научнаго учета экономическихъ явленій. Съ этой цѣлью въ отдѣленіи, помимо постоянныхъ комиссій, поставлены на первую очередь два ученыхъ учрежденія: Институтъ по изученію Экономической Кон'юнктуры и Демографическій Институтъ. Оба впервые приводятся въ связь съ Академіей Наукъ. Вся структура ихъ направлена на научный учетъ и изученіе явленій соціальной и экономической жизни Украины въ связи съ общими условіями міровой жизни. Въ нихъ выдвигаются на первую очередь вопросы, разрѣшеніе которыхъ вызывается потребностями государства.

Вмѣстѣ съ тѣмъ, подобно тому, какъ мы это видѣли и въ другихъ от-

буває спромогу широко розвивати до слідчі установи й перемінювати їх відповідно до всіх новітніх завдань, які виникають.

Безперечно, що цим шляхом Відділ може увійти в зв'язок з цілою низкою питань, які виникають як у відомствах Міністерства Фінансів, так і Міністерства Торгу й Промисловости, Земельних Справ та Праці. Дальше життя покаже, в яких формах має виявитися зв'язок їхніх наукових завдань з працею Відділу Соціальних наук — та в усякім разі в Статуті Академії дасться широка спромога для розвитку цього зв'язку.

Окрім такої організації Відділів та їх установ, в усій иншій структурі Академії можна зазначити от які особливости.

Спільне Зібрання, зберігаючи повну вільність для праці Відділів, являється верховним відпоручником Академії. Воно разом із Головою-президентом заступає собою Академію Наук, в тих випадках, коли підіймаються питання, які виходять по за межі компетенції котрогось одного Відділу. При ньому можуть бути з'організовані також комісії та установи, з яких у Статуті мається на гадці тільки одне — Фотографічний Інститут, але згідно з вимогами життя Академія може закласти ще й инші.

Все правування Академії засновано на широкому й повному самоврядуванні та на незалежності її від будь якого впливу виконавчої державної влади, і рівночасно Академію Наук, як найвищу на Україні наукову установу, високо поставлено в державнім ладі країни. Немає потреби докладно доводити необхідність такого впорядкування, бо тільки отаке її становище дасть їй спромогу розвинути усю ту силу для наукової праці, якої так треба для майбутньої долі українського народу та за для розвитку України.

дѣленіяхъ, отдѣленіе получаетъ возможность широко развѣивать изслѣдовательскія учрежденія и измѣнять ихъ сообразно возникающимъ новымъ задачамъ.

Несомнѣнно, этимъ путемъ отдѣленіе можетъ войти въ связь съ цѣлымъ рядомъ вопросовъ, возникающихъ какъ въ вѣдомствахъ Министерства Финансовъ, такъ въ Министерствахъ Сельскаго Хозяйства, Труда, Торговли и Промышленности. Дальнѣйшая жизнь покажетъ, въ какихъ формахъ скажется связь ихъ научныхъ заданийъ съ работой отдѣленія социальныхъ наукъ, но во всякомъ случаѣ въ уставѣ Академіи дана широкая возможность развитія этой связи.

VIII.

Помимо такої організації отдѣленій и ихъ учреждений, въ остальной структурѣ Академіи можно отмѣтитъ слѣдующія особенности.

Общее Собрание, при сохраненіи полной свободы работы отдѣленій, является, верховнымъ представителемъ Академіи. Оно вмѣстѣ съ Президентомъ представляетъ собою Академію Наукъ въ тѣхъ случаяхъ, когда поднимаются вопросы, выходящіе за предѣлы компетенціи одного отдѣленія. При немъ могутъ быть организованы тоже комисиіи и учреждения, изъ которыхъ предположено въ уставѣ только одно — Фотографическій Институтъ, — но по требованіямъ жизни Академія можетъ создавать и другія.

Все управление Академіи основано на широкомъ и полномъ самоуправленіи и на независимости ея отъ какого бы то ни было вліянія исполнительной государственной власти и въ то же самое время Академія Наукъ, какъ высшее на Украинѣ научное установленіе, высоко поставлена въ государственномъ строѣ страны. Нѣтъ надобности подробно доказывать необходимость такого устройства, ибо ясно, что только такое ея положеніе дасть ей возможность развить всю ту силу для научной работы, которая такъ необходима для будущаго Украинскаго народа и для развитія Украины.

До Статуту нової Академії,—на одміну приміром супроти Петербурської, але на відповідність до більшости всіх інших Академії,—запроваджено обов'язкову вимогу, щоб геть усе, що видається Академією, друкувалося однією мовою, в данім разі українською. В цій записці вже не раз було вказувалося на тую вагу, яку Академія Наук повинна мати для розвитку української мови. Отже виходячи з тих самих міркувань заведено до статуту й оту обов'язковість. Вона, накладаючи на Академію велику працю, очевидячки може бути переведена до життя тільки в такому разі, коли новітня Академія змагатиметься до чистоти мови і старанно віднесеться до цього завдання, складеного на ню історичним ментом, який ми перебуваємо. Міністерство Освіти гадає, що Академія оце завдання виконає і що наукова, а разом з тим і літературна мова українська знайде в Академії міцне знаряддя для свого розвитку. Це показує історія інших слов'янських народів, де видко, яку вагу мали для них у цій царині національні академії—в XVIII сторіччі приміром академія Петербурська для розвитку російської літературної мови, а у XX—Білградська та Загребська для сербської. Нема підстав гадати, щоб і Київська Академія Наук не виконала цього національного завдання, яке на ній лежить.

Та підносячи вагу української мови, Міністерство не вважало можливим, щоб усі видання друкувалися самісінькою українською мовою. Як інтерес науки, при невеликому всевітньому розповсюдженні української мови, так і інтереси людей цілої України, з якими перебувати у живаго звязку є потреба для кращого будучини Академії, але які не всі користуються в науковій праці українською мовою,—ті інтереси вимагають, щоб Академія мала широку змогу друкувати й іншими мовами. Це зроблено в Статуті Академії тим способом, що до Статуту заведено право кожного автора, рівночасно з видаванням українського тексту своєї праці, містити

Въ уставъ новой Академіи въ отлічіе, напр., отъ Петроградской, но въ соотвѣтствіи съ большинствомъ другихъ Академіи, введено обязательство печатанія всего издаваемого Академіей на одномъ языкѣ, въ данномъ случаѣ на украинскомъ. Въ этой запискѣ уже не разъ указывалось на то значеніе, какое Академія Наукъ должна имѣть для развитія украинскаго языка. Исходя изъ тѣхъ же соображеній, введено въ уставъ и данное обязательство. Оно, налагая на Академію большую работу, очевидно можетъ быть проведено въ жизнь только въ томъ случаѣ, если новая Академія будетъ стремиться къ чистотѣ языка и тщательно отнесется къ этой, возложенной на нее переживаемымъ историческимъ моментомъ, задачѣ. Министерство полагаетъ, что эта задача будетъ Академіей выполнена и что научный, а вмѣстѣ съ тѣмъ и литературный языкъ украинскій получитъ въ Академіи мощное орудіе своего развитія. Это показываетъ изученіе прошлаго другихъ славянскихъ народовъ, то значеніе, какое имѣли для нихъ въ этой области національныя академіи напр., въ XVIII вѣкѣ Петербургская Академія для развитія русскаго литературнаго языка, а въ XIX—Бѣлградская и Загребская для сербскаго. Нѣтъ основаній думать, чтобы и Кіевская Академія Наукъ не исполнила этой лежащей на ней національной задачи.

Но, выдвигая значеніе украинскаго языка, Министерство не считало возможнымъ, чтобы всѣ изданія печатались только на украинскомъ языкѣ. Какъ интересы науки при малой міровой распространенности украинскаго языка, такъ и интересы всего населенія Украины, живая связь съ которымъ является необходимою для будущаго Академіи, но которое не все пользуется въ научной работѣ украинскимъ языкомъ, требуютъ представленія Академіи широкой возможности печатанія и на другихъ языкахъ. Это сдѣлано въ уставѣ Академіи введеніемъ въ него права всякаго автора одновременно съ изданіемъ украинскаго текста своей работы издавать ее же